

Annelerin Özyeterlik Algıları İle 1-3 Yaş Arasındaki Çocuklarının Gelişimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Sema Büyüktaşkapu *

Mevlana Üniversitesi, Türkiye

Alındı: 24.01.2012 - Düzeltildi: 26.03.2012 - Kabul Edildi: 02.04.2012

Özet

Bu çalışma 1-3 yaş arasında normal gelişim gösteren çocukların gelişim seviyeleri ile annelerinin özyeterlik inanç düzeylerini belirlemek ve arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 1-3 yaş arasında normal gelişim gösteren çocuğu olan 60 anne oluşturmaktadır. Araştırmada Elibol, Mağden, Alpar (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği ve 1-3 yaş arasındaki çocuklara Savaşır, Sezgin ve Erol (1994) tarafından geliştirilen Ankara Gelişim Envanteri uygulanmıştır. Araştırma analizlerinde frekans, yüzde değerleri ve korelasyon analizi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; annelerin özyeterlik algılarının orta düzeyde olduğu, ancak disiplin, öğretme ve oyun alanlarında kendilerini daha az yeterli hissettikleri; 1-3 yaş arasındaki çocukların en çok ince motor gelişimlerinde yetersizlik olduğu, kaba motor, dil-bilişsel ve sosyal beceri-özbakım alanlarında ise yarından fazlasının gelişiminin yetersiz olduğu bulunmuştur. Ayrıca annelerin özyeterlik algıları ile çocukların sosyal beceri-özbakım gelişimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn, Özyeterlik, Bebeklik Dönemi

Giriş

Yaşamları boyunca çevreyle etkileşimde bulunan çocuklar, bu etkileşimlerini ilk olarak ev ortamında ebeveynleri, özellikle de anneleriyle gerçekleştirmektedirler. Zamanlarının büyük çoğunluğunu birincil bakıcılarıyla (genellikle anneleriyle) geçiren çocuklar en çok erken çocukluk döneminde çevrenin etkisinde kalmakta ve ev ortamında ebeveynlerinden öğrendikleri; psikomotor, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişim alanlarını etkilemektedir (Kochanska, Forman ve Coy, 1999; Shonkoff ve Meisels, 2000).

Ebeveyn öz yeterliği; ebeveynin çocuğunun bakım ve yetiştirilmesiyle ilgili bir takım görevler hakkında sahip olduğu kendi kapasitesine dair yargıları ve inançları olarak tanımlanmaktadır (de Montigny ve Lacharite, 2005).

Ayrıca temel özyeterlik teorisinin ilkelerine göre (Bandura, 1989) ebeveyn özyeterlik inancı hem çocuk yetiştirmede bilgi seviyesi hem de bildiği davranışları uygulama yeteneğine

* Sorumlu Yazar: Tel.: 505 5069280, Faks: 332 2411111 E-posta: sbuyuktaskapu@mevlana.edu.tr
ISSN: 2146-7811, ©2012

sahip bireyin kendine güven derecesini içermektedir. Çocukların okul öncesi dönemdeki anne-çocuk etkileşiminde; çocukla olumlu iletişim kurma, çocuğa uyaran sağlama ve çocuğu kabul etme gibi durumlarda annenin yüksek özyeterlik inancı etkili olmaktadır. Ayrıca, annenin çocuğu negatif algılaması, çocuktaki davranış problemleri ile baş etmedeki başarısızlıkları annenin düşük özyeterlik inancından kaynaklanmakta ve ebeveyn özyeterlik inancı çocuğun gelişimini doğrudan etkilemektedir (Coleman ve Karraker, 2003).

Ebeveyn özyeterliliği ile ilgili yapılan çalışmalar incelediğinde genellikle; annenin özyeterlik inancı (Conrad, ve diğerleri., 1992, Donovan, Leavitt ve Walsh, 1990; Teti ve Gelfand, 1991), annenin çocuk bakımı ile ilgili tecrübeleri ve çocuk gelişimi bilgisi (Conrad, ve diğerleri., 1992; Stoiber ve Houghton, 1993), annenin stresi (Hagekull ve Bohlin, 1990; Nakagawa, Teti ve Lamb, 1992), anne depresyonu (Gelfand ve Teti, 1990; Radke-Yarrow, 1990; Teti, Gelfand, Messinger, ve Isabella, 1995), annenin aile hakkında inanışları (Kochanska, 1990) annenin beklentileri (Hagekull ve Bohlin, 1990, Stoiber ve Houghton, 1993) ebeveyn yeterliliği ile sosyo-ekonomik statü arasındaki ilişki (Cohen ve Bromet, 1992) ve sosyal/evliliğe ait destek (Andressen ve Telleen, 1992; Cohen ve Bromet, 1992, Melson, Ladd, ve Hsu, 1993) konularında çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Bu araştırmalar annelerin yüksek öz yeterlilik algısı ile annenin problemle başa çıkma yöntemleri (Wells-Parker, Miller, ve Topping, 1990) arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Annenin düşük özyeterlik algısının anne depresyonu (Teti ve Gelfand, 1991) ve ebeveynlik rollerinde pasif başa çıkma yöntemleri kullanmaları ile ilişkili bulunmuştur (Wells-Parker, ve diğerleri., 1990).

Söz konusu araştırmalarda ebeveyn öz yeterlik algısıyla birçok psiko-sosyal değişkenin bir arada incelendiği ve ebeveyn öz yeterliğinin çocukların gelişimsel özellikleri ile ilişkisinin konu edildiği görülmektedir. Bu araştırmalarda çocukların yetişkinlerle sosyalleşme süreci olan ve ailelerin belirgin rol oynadıkları erken çocukluk yıllarında ebeveyn özyeterliliği ile çocukların gelişimsel özellikleri arasındaki ilişkinin belirgin olduğu bulunmuştur (Anthony ve ark.; 2005; Campbell, Shaw ve Gilliom, 2000; Coleman, 1998; Coleman ve Karraker, 2003; Desjardin, 2004; Diken ve Diken, 2008; Dishion, McMahon, 1998; Gardner, Ward, Burton ve Wilson, 2003; Hassall, Rose ve McDonald, 2005; Jackson ve Scheines 2005; Knoche, Givens ve Sheridan 2007).

Özyeterlik ile ilgili yapılan çalışmalarda altı yaş çocukları ve anneleri; gelişimi risk altında olan çocuklar ve anneleri; depresyonda olan anneler ve çocuklarının incelendiği, ancak sağlıklı gelişim gösteren 1-3 yaş arasında çocuğu olan anneler üzerinde çalışmaların bulunmadığı görülmüştür. Bu nedenle bu çalışma, 1-3 yaş arasında normal gelişim gösteren çocukların gelişim seviyeleri ile annelerinin özyeterlik inanç düzeylerini belirlemek ve arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürütülmüştür. Ülkemizde 1-3 yaş arası çocuklar ve anneleri üzerinde çok sınırlı çalışmalar olduğundan yapılan bu çalışmanın alan literatürüne katkı sağlayacağı ve diğer çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

1-3 yaş çocuklarının psikomotor, bilişsel, sosyal-duygusal gelişim seviyelerini ve annelerin anne-babalık görevlerine yönelik öz yeterlilik algılarını belirlemek ve arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik olan bu araştırma genel tarama modelindedir (Büyüköztürk, 2009).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda 1-3 yaş arasında normal gelişim gösteren çocuğu olan 60 anne yer almaktadır.

Tablo 1. Annelerin yaş, öğrenim durumlarına göre dağılımları

Yaş	n	%	Öğrenim Durumu	n	%
20-25	18	30	İlkokul	19	31.66
26-30	21	35	Ortaokul	7	11.66
31-35	17	28.33	Lise	19	31.66
36-40	4	6.66	Üniversite	15	25
Toplam	60	100	Toplam	60	100

Tablo 2. Çocukların yaş, cinsiyet ve doğum sırasına göre dağılımları

Çocuğun Yaşı	n	%	Çocuğun Cinsiyeti	n	%	Doğum sırası	n	%
12-18 aylık	21	35	Kız	27	45	1.çocuk	30	50
19-24 aylık	13	21.66	Erkek	33	55	2.çocuk	30	50
25-32 aylık	12	20						
33-36 aylık	14	23.33						
Toplam	60	100		60	100		60	100

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği ve Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) kullanılarak toplanmıştır.

Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği

Elibol, Mağden, Alpar (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek, 1-3 yaş arasındaki çocukların anne-babalarının özyeterliklerini belirlemeye yönelik 51 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir. Duygusal yeterlik 7, Duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme 8, Koruma 7, Disiplin 9, Oyun 7, Öğretme 7, Günlük işler, bakım 8 maddeden oluşmaktadır. Toplam puanlar 51 ile 255 arasında değişmekte olup yüksek puanlar güçlü özyeterliği göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,90 test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur. Benzer ölçek geçerliliğinde Ebeveyn Özyeterlik Algısı ölçeği (Parenting Sense of Competence Scale, PSOC) ile Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği arasında 0,57'lik bir korelasyon bulunmuştur.

Ankara Gelişim Tarama Envanteri

Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) 0-6 yaş çocuklarının gelişimini ve becerilerini annelerden alınan bilgiler doğrultusunda değerlendirmektedir. Envanter, annelerin dışında çocuğun gelişimini yakından izleyen ve çocuğu iyi tanıyan, babalar ya da bakıcılar tarafından yanıtlanarak da kullanılabilir. Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)'nin uygulanması çocuğun takvim yaşı ve becerilerine bağlı olarak ortalama 30-45 dakika sürmektedir. Envanter, çeşitli yaş gruplarına göre düzenlenen ve annelere sorularak "Evet, Hayır, Bilmiyorum" şeklinde yanıtlanan 154 maddeden oluşmaktadır. Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) Dil-Bilişsel (D-B), İnce Motor (İM), Kaba Motor (KM) ve Sosyal Beceri-Özbakım (SB-ÖB) olmak üzere dört gelişim alanından oluşmakta ve toplam gelişim puanı elde edilmektedir. Farklı yaş gruplarına göre, alt ve orta sosyo ekonomik düzey için geliştirilmiş olan normlar doğrultusunda, ham puanlar, çocuğun ait olduğu sosyoekonomik düzeye göre, T puanına çevrilerek kullanılmaktadır (Savaşır, Sezgin ve Erol, 1995).

Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE)'nin geliştirilmesi aşamasında, 0-6 yaş arasında yer alan toplam 860 çocuk (erkek: 420, kız: 440) annesi ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda, ölçeğin güvenilirlik ve

geçerliği hesaplanmıştır. Öncelikle AGTE'nin iç tutarlığı üç farklı yaş aralığındaki (0-12 ay, 13-44 ay, 45-72 aylar) çocukların genel gelişim puanları üzerinden Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmış ve üç farklı yaş aralığında iç tutarlılığın (Cronbach's Alpha katsayısı: 0.80-0.99) oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Test-tekrar test güvenilirlik sonuçlarına bakıldığında, her bir yaş aralığı için iç tutarlılığın; 0.99, 0.98 ve 0.88 olduğu, Cronbach's Alpha katsayılarının ise 0.98, 0.97 ve 0.88 olduğu görülmektedir (Savaşır, Sezgin ve Erol, 1995).

Verilerin Analizi

Anne babalık özyeterlik ölçeğinin maddelerinin her biri; hiçbir zaman (1), nadiren (2), bazen (3), sık sık (4), her zaman (5) şeklinde ölçeklendirilmiştir. Annelerin, beşli likert tipi ölçeğe verdikleri cevaplara karşılık olarak elde edilen puanlar, alt ölçeklerdeki madde sayısı farklılıkları nedeniyle standart bir nitelik göstermemektedir. Bundan dolayı elde edilen ham puanları, en düşüğü 51, en yükseği ise 255 puan olacak şekilde standart puanlara dönüştürülmesi uygundur. Çünkü geliştirilen bu ölçek, ölçeğin uygulandığı gurubun özelliklerine bağlı olmaksızın standartlaştırılabilecek sosyal etkileşim uygulamaları puanına ulaşmayı amaçlamaktadır. Ham puanların standart puana dönüştürülmesinde şu formülden yararlanılabilir:

$$X_{\text{standart puan}} = \frac{X_{\text{ham puan}}}{\text{Ölç. Mad.Say.}} \times 20$$

Alt ölçeklerden elde edilen puanlara karşılık gelen düzeyler şu şekilde özetlenebilir: 51-119: Düşük Düzey; 120-187: Orta Düzey; 188-255: Yüksek Düzey. Bu şekilde hesaplanan veriler üzerinde annelerin özyeterliklerini belirlemeye dönük olarak frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma puanları hesaplanmıştır.

Annelerin özyeterlik düzeyleri ile çocukların gelişimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon katsayısı önemlilik testi yapılmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen verilere dayalı olarak bulgulara yer verilmiştir.

1-3 yaş arası çocuğu olan annelerin anne-babalık görevlerine yönelik öz yeterlilik inanç düzeylerini ölçmek amacıyla uygulanan ölçek sorularının alt boyutlarının ortalama değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Annelerin anne babalık görevlerinde özyeterlik algı düzeyleri

Değişken	N	\bar{X}	S.S	Min	Max	Düzeyleyler (f/%)					
						Düşük	Orta	Yüksek			
Duygusal Yeterlik		29,53	4,77	7	35	1	1,66	12	20	47	78,34
Duyarlı tepki											
verme, bakım-ilgi,	60	29,40	4,32	7	35	0	0	13	21,66	47	78,34
değer verme											
Koruma		28,70	4,89	7	35	1	1,66	16	26,67	43	71,67
Disiplin/kısıtlama		23,16	5,35	8	40	14	23,34	38	63,33	8	13,33
Oyun		20,46	6,08	7	35	14	23,34	32	53,32	14	23,34
Öğretme		21,86	6,04	7	35	13	21,66	28	46,67	19	31,67
Günlük işler/ bakım/yapılandırma		29,40	7,47	8	40	7	11,66	19	31,67	34	56,67
TOPLAM		182,53	27,87	51	255	0	0	32	53,33	28	46,67

Tablo 3'te görüldüğü gibi, annelerin özyeterlik puanları 51 ile 255 arasında değişmekte; ortalaması ise $\bar{X}=182,53$ 'dür. Annelerin özyeterlik düzeylerine ilişkin veriler incelendiğinde ise %46,67'sinin yüksek, yarından fazlasının %53,33'ünün ise orta düzeyde özyeterlik algısına sahip olduğu görülmektedir. Buna göre annelerin ebeveynlik görevlerinde özyeterlik algısının orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Tek tek faktörlere ilişkin puanlar açısından bakıldığında ortalaması en yüksek olduğu faktörün "Duygusal Yeterlik" ($\bar{X}=29,53$), en düşük olduğu faktörün ise "Oyun" ($\bar{X}=20,46$) olduğu görülmektedir. Faktörlerin düzeyleri açısından bakıldığında ise algı düzeylerinin yüksek grupta en yüksek olduğu faktörlerin "Duygusal Yeterlik" ve "Duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme" (%78,34), yüksek grubun en düşük olduğu faktörün ise "Disiplin/kısıtlama" (%13,33) olduğu görülmektedir. Orta düzey grubun en yüksek olduğu faktör "Disiplin/kısıtlama" (%63,33), en düşük olduğu faktör ise "Duygusal Yeterlik" (%20) faktördür. Düşük grupta oranın en yüksek olduğu faktör "Disiplin/kısıtlama" ve "Oyun" (%23,34) en düşük olduğu faktörün ise Duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme (%0)'dir.

1-3 yaşında çocukların psikomotor, bilişsel, sosyal-duygusal gelişim ve özbakım beceri gelişim seviyeleri ile ilgili değerler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. 1-3 yaş arasındaki çocukların gelişim durumları

Gelişim Alanı	n	Ortalama Gelişim Gösteren Çocuk Sayısı		Ortalamanın Altında Gelişim Gösteren Çocuk Sayısı	
		%	%	%	%
İnce Motor Gelişimi	60	10	16.66	50	83.33
Kaba Motor Gelişimi		27	45.00	33	55.00
Dil-Bilişsel Gelişim		29	48.33	31	51.66
Sosyal Beceri-Özbakım		29	48.33	31	51.66

Tablo 4 incelendiğinde, 1-3 yaş arasındaki çocukların en çok ince motor (%83) gelişimlerinde yetersiz oldukları; kaba motor (%55); dil-bilişsel (%52) ve sosyal beceri-özbakım (%52) alanlarında yarından fazlasının gelişiminin yetersiz olduğu görülmektedir.

Annelerin anne-babalık görevlerine yönelik öz yeterlilik algıları ile çocukların gelişimleri arasında bir ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson Korelasyon katsayısı hesaplanmış ve Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Anne-babalık görevlerine yönelik öz yeterlilik ölçeğinden aldıkları puanlar ile çocukların gelişim puanları arasındaki korelasyon katsayısı önemlilik testi

	Anne-babalık görevlerine yönelik öz yeterlilik Ölçeği	
Ankara Gelişim Envanteri Toplam puan	r	.23
	p	.06
	n	60
Ankara Gelişim Envanteri Sosyal Beceri-Özbakım	r	.30
	p	.01*
	n	60
Ankara Gelişim Envanteri Psikomotor	r	-.21
	p	.10
	n	60
Ankara Gelişim Envanteri Dil-Bilişsel	r	.21
	p	.09
	n	60

Tablo 5 incelendiğinde annelerin özyeterlik inançları ile çocukların sosyal beceri-özbakım gelişimleri arasında orta düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş ($p<0.05$), annelerin özyeterlik inançları ile çocukların psikomotor ve dil-bilişsel gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Bu sonuçlara göre; yüksek özyeterlik algısı gösteren annelerin çocuklarının sosyal beceri-özbakım alanında gelişimlerinin ileri olduğu söylenebilir.

Tartışma ve Yorum

Bu araştırma temel olarak annelerin ebeveynlik becerilerinde özyeterlik algılarının orta düzeyde olduğunu, en yüksek düzeydeki becerilerinin “Duygusal Yeterlik” ve “Duyarlı tepki verme, bakım-ilgi, değer verme” en düşük olanın ise “Disiplin/Kısıtlama, Oyun ve Öğretme” olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 3). Araştırmanın bu sonuçları bağlamında, annelerin 1-3 yaş arasındaki çocukları üzerinde disiplin oluşturma, öğretme ve oyun oynamada yetersiz oldukları söylenebilir.

Çocuk gelişiminde etkili bir disiplin sisteminin üç temel bileşeni vardır. Birincisi olumlu ve destekleyici bir anne/baba-çocuk ilişkisi; ikincisi istenilen davranışları öğreten ve güçlendiren sistemik öğretim ve üçüncüsü istenmeyen davranışları azaltmak ve ortadan kaldırmak için oluşturulmuş stratejidir (Jellinek, Patel ve Froehle, 2002). Yani çocuklar üzerinde disiplin yöntemlerini etkili olarak kullanabilmek için ebeveynlerin çocukla olumlu iletişim becerilerine sahip olmaları gerekmektedir.

Anne ile çocuk arasındaki oyun oynama sürecinde annenin sözel ifadelerinin çocukla etkileşiminin kalitesini önemli düzeyde etkilediği düşünülmektedir. Anne-çocuk oyunu sayesinde çocuk, duygularını düzenlemeyi öğrenir, sosyal ve bilişsel beceriler geliştirir (Driscoll ve Easterbrooks 2007; Marchand, Hock ve Widaman 2002).

Yapılan araştırmalarda ebeveyn öz yeterliğinin çocuğa sağlanan bakımın kalitesi üzerinde doğrudan etkili olduğu, öz yeterliğin gelişmiş olmasıyla anne-çocuk etkileşiminin niteliğinin yüksek olması arasında ilişkinin varlığı ortaya konmaktadır. Nitelikli anne-çocuk etkileşiminde oynanan oyunların, çocukların fiziksel, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerini desteklediği vurgulanmaktadır (Glaser, 2000; Panksepp, 1998, 2001; Schore, 1994, 2003; Tucker ve ark.,1998).

Buna göre, annelerin oyun ve disiplin/kısıtlama alanlarında kendilerini daha az yeterli hissetmelerinin nedeni çocuklarıyla etkili iletişim kurma becerilerine yeterli seviyede sahip olmamaları olarak söylenebilir.

Ayrıca annelerin öğretme konusunda kendini daha az yeterli bulmasının çocuğun dil-bilişsel becerilerinin gelişimini olumsuz etkilediği söylenebilir. Ebeveynlik yeterlikleriyle bebeklerin zihinsel gelişim puanları arasında olumlu bir ilişki olduğu; uygun annelik davranışlarının çocuğun bilişsel gelişimini olumlu yönde etkilediği vurgulanmaktadır (Coleman, 1998; Jackson ve Scheines, 2005). Buna göre, anne babaların uygun anne babalık davranışları sergileme düzeyleri arttıkça çocukların bilişsel gelişimi de paralel olarak artmaktadır. Öz yeterliğin, çocuğun gelişimsel çıktılarıyla ebeveynlik arasında aracı işlevi gördüğü ve ebeveynlik etkinliklerine özgü öz yeterlik düzeyinin artışının çocukların bilişsel gelişimine de olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir (Coleman ve Karraker 2003). Ayrıca yapılan araştırmalar, çocukların dil gelişimlerinde ailenin çocukla konuşma miktarı (Huttenlocher ve diğerleri, 1991) ile ailenin çocukların dikkatini çeken çevresel uyaranları öğretmenin çabasının ilişkili olduğunu göstermektedir (Dunham ve Dunham, 1992)

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre çocukların en çok ince motor gelişimlerinde yetersiz oldukları, kaba motor, dil-bilişsel ve sosyal beceri-özbakım alanlarında yarıdan fazlasının gelişiminin yetersiz oldukları görülmektedir (Tablo 4). Araştırmanın bu sonuçları bağlamında, çocukların tüm gelişim alanlarında beklenen gelişim düzeyini gösteremedikleri söylenebilir.

Öz yeterlik inançlarına dair algının anne-baba davranışları için öngörü sağladığı ve yüksek öz yeterlik algısına sahip annelerin daha uygun ebeveyn uygulamaları gerçekleştirdikleri (Coleman ve Karraker, 2000; Luebering 1995; Teti ve Gelfand,1991); çocuklarına uygun çevresel ortamlar oluşturdukları ve bebeklerinin verdikleri işaretlere daha duyarlı oldukları, bebekleriyle etkileşimde etkin ve sorumluluk alan anneler oldukları belirtilmektedir (Coleman ve Karraker, 2000).

Ayrıca annelerin ebeveyn öz yeterlik düzeyleri ile ebeveynlik ve gelişim hakkındaki bilgi düzeyleri arttıkça bebekleriyle kurdukları ilişkinin niteliğinin yükseldiği (Conrad ve diğerleri, 1992); annenin özyeterlik inancı ile eğitim programlarına katılarak ve gelişim ile ilgili literatürü okuyarak kendini eğitime çabası (Spoth ve Conroy, 1993), çocuklarını zararlı durumlardan korumayı öğretme çabası (Peterson, Farmer, ve Kashani, 1990) gibi somut davranışsal eğilimler arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Bu bulgular ışığında annelerin oyun konusunda kendini daha az yeterli bulmasının çocuğun psikomotor ve sosyal-duygusal becerilerinin gelişimini olumsuz etkilediği söylenebilir.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu annelerin özyeterlik algıları ile çocukların sosyal beceri-özbakım becerileri arasındaki orta düzeydeki pozitif ilişkidir (Tablo 5). Yapılan araştırmalar anne özyeterliliği ile çocukların sosyal duygusal gelişimleri arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir (Stafforf ve Bayer, 1993; van Ijzendoorn ve diğerleri, 1995, Donovan, Leavitt ve Walsh, 1990; Elder ve diğerleri, 1995; Swick ve Hassell, 1990).

Sonuç

Araştırmada 1-3 yaş arasında bebeği olan annelerin ebeveynlik özyeterlik algılarının yüksek olmadığı, özellikle Disiplin/Kısıtlama, Oyun ve Öğretme konularında kendilerini daha az yeterli hissettikleri bulunmuştur. Bununla birlikte 1-3 yaş arasındaki çocukların yarından fazlasının tüm gelişim alanlarında gelişimlerinin yetersiz olduğu, annelerin özyeterlik algıları ile çocukların sosyal-duygusal gelişimleri arasında pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bebekler yetişkinlerin sosyal, duygusal ve iletişim ile ilgili davranışlarını algılar ve tepki verirler. Yetenekli partnerleri ile sosyal etkileşime girmeye isteklidirler. Yetişkin ile iletişimlerinde duygusal tepkilerini kontrol edebilir ve düzenli, duygusal yönden güçlü sosyal etkileşim kurabilirler (Browneel ve Kopp, 2007). Erikson'a göre bebeklik döneminde bu etkileşim en etkili bir biçimde oyun yoluyla yaşanır (Schuster ve Ashburn,1980). Bu nedenle, annelerin bebekleri ile güçlü bir sosyal-duygusal ilişki kurmalarında, çocuklarıyla kaliteli oyun zamanları geçirmelerinin önem taşıdığı düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle; bebekleri ile oyun oynama konusunda kendilerini yeterli hisseden annelerin çocuklarının sosyal-duygusal gelişimlerinin daha iyi olduğu söylenebilir.

Freud'a göre 1-3 yaş anal dönemdir. Bu dönemde anal bölge önem kazandığı gibi kontrol kazanma duygusunun başlangıcı da bu dönemdedir. Tuvalet eğitimi sırasında gaitayı tutma-bırakmayı öğrenme sürecinde anne ile yaşanan çatışmalar çocuğa bir yandan bağımlılık duyguları, öte yandan ayrılma, bireyselleşme ve bağımsızlaşma duygularını içeren ikilemler yaşatır (Uluğ 1997). Çocuğun yaşadığı bağımlılık-bağımsızlık ikilemleri, bu dönemde ebeveyn-çocuk arasında disiplin problemleri yaşanmasına neden olmaktadır. Bu sorun bebeklik döneminde dramatik oyun aracılığı ile çözülebilir. Oyun çocuğun kontrol edebildiği ve kurallarına kendisinin karar verdiği bir uğraştır. Çocuğun bu kontrolü sağlayabildiğini hissetmesi ise her dönemde önemlidir. Bu yolla çocuk bağımsızlaşma duygusunu da geliştirir. Yine oyunun sınırlarını kendisi çizdiği için bu bağımsızlığı geliştirirken kendini güvende hisseder. Çocuk dramatik oyun yoluyla da kimse ile çatışmak zorunda kalmadan bu kontrol duygusunu yaşadığından, güven içinde, anneden ayrı bir birey olmaya başlar (Foster 1989, Uluğ 1997). Bu nedenle 1-3 yaşları arasında bebekleri olan annelerin bu yaş dönemindeki çocukların gelişim özelliklerini ve çocuğun bağımsızlaşma sürecini oyun aracılığıyla nasıl

yönetebileceklerini bilmelerinin önem taşıdığı düşünülmektedir. Çocuk gelişimi alanında teorik olarak geçerliliği kabul edilmiş bu bilgilerin günlük hayatta uygulayıcıları olan anneler tarafından bilinmesi ve uygulanması gerekmektedir. Ancak araştırma sonuçlarına göre; annelerin disiplin sağlama, öğretme ve oyun oynama süreçlerinde özyeterlik algıları düşük ve çocukların gelişimlerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Araştırmanın bu sonuçları teorik bilgilerin gerçek hayattaki uygulayıcılarının bu konularda yetersiz bilgiye sahip olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Bu nedenle 1-3 yaş arasında bebeği olan annelerin özyeterlik algılarını yükselterek çocuklarının gelişimlerini destekleyebilmek için çocuk gelişimi, bakımı, etkili iletişim, anne-bebek oyun aktiviteleri ile ilgili eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Bu eğitim çalışmaları belediye, milli eğitim müdürlüğü gibi kurumlarla işbirliğiyle yapılarak daha geniş kitlelere ulaşılabilir. Bu konularda teorik ve uygulamalı bilgiler veren aktivite kitapları hazırlanmalıdır. Ailelere, çocuklarıyla geçirdiği kaliteli oyun saatlerinin çocuklarının tüm gelişimlerini özellikle sosyal-duygusal gelişimlerini olumlu desteklediği ile ilgili seminer düzenlenmelidir.

Kaynaklar

- American Academy of Pediatrics. (1998) Committee on Psychosocial Aspects on Child and Family Health. Guidance for effective discipline. *Pediatrics*, 101 (4), 723-728
- Andressen, P. A. and Telleen, S. L. (1992). The relationship between social support and maternal behaviors and attitudes: A meta-analytic review. *American Journal of Community Psychology*, 20, 753-774.
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., Shaffer, S. (2005). The relationship between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development*, 14, 133-154.
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*, 25(5), 729-735.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). Veri Analizi El Kitabı (8. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Campbell, S. B., Shaw, D. S., Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Dev Psychopathol.* 12(3), 467-488.
- Cohen, S., Bromet, E. (1992). Maternal predictors of behavioral disturbance in preschool children: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33, 941-946.
- Coleman, P. K. (1998). *Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development*. Unpublished doctoral dissertation, the Eberly College of Arts and Sciences. West Virginia University, Morgantown.
- Coleman, P. K., Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mother of school-age children: conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relation*, 49, 13-24.
- Coleman, P. K., Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 126-148.
- Conrad, B., Gross, D., Fogg, L., Ruchala, P. (1992). Maternal confidence, knowledge, and quality of mother-toddler interactions: A preliminary study. *Infant Mental Health Journal*, 13, 353-362.

- de Montigny, F., Lacharite, C. (2005). Nursing theory and concept development or analysis perceived parental efficacy: Concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387-396.
- Desjardin, J. L. (2006). Family empowerment: supporting language development in young children who are deaf or hard of hearing. *The Volta Review*, 106(3), 275-298.
- Diken, I. H., Diken, O. (2008). Turkish mothers' verbal interaction practices and self-efficacy beliefs regarding their children with expressive language delay. *International Journal of Special Education*, 23(3), 110-117.
- Dishion, T. J., McMahon, R. J. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual model and empirical formulation. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 61-75.
- Driscoll, J. R. ve Easterbrooks, M. A. (2007). Young Mothers' Play with Their Toddlers: Individual Variability as a Function of Psychosocial Factors. *Infant and Child Development*, 16, 649-670.
- Donovan, W., Leavitt, L. A. ve Walsh, R. O. (1990). Maternal self-efficacy: Illusory control and its effect on susceptibility to learned helplessness. *Child Development*, 61, 1638-1647.
- Dunham, P., Dunham, F. (1992). Lexical development during middle infancy: A mutually driven infant-caregiver process. *Developmental Psychology*, 28, 414-420.
- Elder, G. H., Eccles, J. S., Ardelt, M. ve Lord, S. (1995). Inner city parents under economic pressure: Perspectives on the strategies of parenting. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 771-784.
- Elibol, F., Mağden, D. ve Alpar, R. (2007) Anne Babalık Becerilerinde Özyeterlik Ölçeği'nin (1-3 Yaş) Geçerlik ve Güvenirliği. *Toplum Hekimliği Bülteni*. 26-3.
- Foster, R.L. (1989) *Promoting Healthy Play and Exercise, Family Centered Nursing Care of Children*, W.B. Saunders Company, s.662-685.
- Gardner, F., Ward, S., Burton, J. ve Wilson, C. (2003). The role of mother-child joint play in the early development of children's conduct problems: A longitudinal observational study. *Social Development*, 12, 361-378.
- Gelfand, D. M. ve Teti, D. M. (1990). The effects of maternal depression on children. *Clinical Psychology Review*, 10, 329-353.
- Glaser, D. (2000). Child abuse and neglect and the brain A review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41 (1), 97-116
- Hagekull, B. ve Bohlin, G. (1990). Early infant temperament and maternal expectations related to maternal adaptation. *International Journal of Behavioral Development*, 13, 199-214.
- Hassall, R., Rose J. ve McDonald, J. (2005). Parenting stress in mothers of children with an intellectual disability: the effects of parental cognitions in relation to child characteristics and family support. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(6), 405-418.
- Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M. ve Lyons, T. (1991). Early vocabulary growth: Relation to language input and gender. *Developmental Psychology*, 27, 236-248.
- Jackson, A. P. ve Scheines, R. (2005). Single mothers' self-efficacy, parenting in the home environment and children development in the two-wave study. *Social Work Research*, 29(1), 7-20.
- Jellinek M, Patel B.P. ve Froehle, M.C. (2002). Bright Futures In Practice: Mental Health, Volume I. Practice Guide. Arlington, VA: National Center for Education in Maternal and Child Health.

- Knoche, L. L., Givens, J. E. ve Sheridan, S. M. (2007). Risk and protective factors for children of adolescents: maternal depression and parental self of competence. *Journal of Child Family Study*, 16, 684-695.
- Kochanska, G. (1990). Maternal beliefs as long term predictors of mother-child interaction and report. *Child Development*, 61, 1934-1943.
- Kochanska, G., Forman, D. R. ve Coy, K. C. (1999). Implications of the mother-child relationship in infancy for socialization in the second year of life. *Infant Behavioral Disorders*, 22, 249-265.
- Luebering, A. (1995). *The relationship between perceived parental self-efficacy and childrearing beliefs among first-time mothers of infant*. Paper presented at the biennial meeting of the society for research in child development.
- Mahoney, G., Kim, J. M. ve Lin, C. (2007). Pivotal behavior model of developmental learning. *Infants ve Young Children*, 20(4), 311-325.
- Marchand, J. F., Hock, E. ve Widaman, K. (2002). *Parent-Toddler Play Interaction and Its Relation to The Home Environment*, USA: Kansas State University Institutional Review.
- Melson, G. F., Ladd, G. W. ve Hsu, H. (1993). Maternal support networks, maternal cognitions, and young children's social and cognitive development. *Child Development*, 64, 1401-1417.
- Nakagawa, M., Teti, D. M. ve Lamb, M. E. (1992). An ecological study of child-mother attachments among Japanese sojourners in the United States. *Developmental Psychology*, 28, 584-592.
- Panksepp, J. (1998). *Affective neuroscience: The foundations of human and animal emotions*. New York: Plenum.
- Panksepp, J. (2001). The long-term psychobiological consequences of infant emotions: Prescription for the twenty-first century. *Infant Mental Health Journal*, 22 (1-2), 132-173
- Perales Mahoney, F. (2009). *The relationship between parenting stress and maternal responsiveness among mothers of children with developmental problems*. Unpublished doctoral dissertation, Mandel School of Applied Social Sciences Case Western Reserve University, USA.
- Peterson L, Farmer J. ve Kashani J.H. (1990). Parental injury prevention endeavors: A function of health beliefs? *Health Psychology* 1990;9:177-191.
- Radke-Yarrow, M. (1990). *Family environments of depressed and well parents and their children: Issues of research methods*. In G. R. Patterson (Ed.), *Depression and aggression in family interaction* (pp. 169-184). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Savaşır, I., Sezgin, N. ve Erol, N. (1995) *Ankara Gelişim Tarama Envanteri El Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Schore, A. N. (1994). *Affect regulation and the origin of the self: The neurobiology of emotional development*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Schore, A. N. (2003). *Affect dysregulation and disorders of the self*. New York: Norton.
- Schuster C.S. ve Ashburn, S.S. (1980) *Play During Childhood: The process of Human Development*. *Brown and Company*, 290-310.
- Shonkoff, J. P., Meisels, S. J. (2000). *Handbook of Early Childhood Intervention*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Spoth, R. ve Conroy, S. (1993). Survey of prevention-relevant beliefs and efforts to enhance parenting skills among rural parents. *The Journal of Rural Health*, 9, 227-239.
- Stafford, L. ve Bayer, C. L. (1993). *Interaction between parents and children*. Newbury Park CA: Sage Publications.

- Stoiber, K. C. ve Houghton, T. G. (1993). The relationships of adolescent mothers' expectations, knowledge, and beliefs to their young children's coping behavior. *Infant Mental Health Journal*, 14, 61-79.
- Swick, K. J. ve Hassell, T. (1990). Parental efficacy and the development of social competence in young children. *Journal of Instructional Psychology*, 17, 24-32.
- Teti, D. M. ve Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918-929.
- Teti, D. M., Gelfand, D. M., Messinger, D. S. ve Isabella, R. (1995). Maternal depression and the quality of early attachment: An examination of infants, preschoolers and their mothers. *Developmental Psychology*, 31, 364-376.
- Tucker, S., Gross, D., Fogg, L., Delaney, K. ve Lapporte, R. (1998). The long-term efficacy of a behavioral parent training intervention for families with 2-years-olds. *Research in Nursing and Health*, 21, 199-210.
- Uluğ, O. M. (1997). *Oyun Psikolojisi: Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi*. 1. Baskı. İstanbul.
- van Ijzendoorn, M. H., Dijkstra, J. ve Bus, A. G. (1995). Attachment, intelligence and language: A meta-analysis. *Social Development*, 4(2), 115-128.
- Wells-Parker, E., Miller, D. I., ve Topping, S. (1990). Development of control of outcome scales and self-efficacy scales for women in four life roles. *Journal of Personality Assessment*, 54, 564-575.

An Investigation of the Relationship between Mothers' Perception of Self Efficacy and Development of Their Children Aged between 1 and 3

Sema Büyüktaşkapu *

Mevlana University Faculty of Education, Turkey

Received: 24.01.2012 - Revised: 26.03.2012 - Accepted: 02.04.2012

Summary

Purpose: The aim of this research is to determine the development level of normally developing children aged between 1 and 3, and their mothers' self-efficacy perception level; and to determine the relationship between these two constructs.

Method: With the purpose of determining the psychomotor, cognitive and social-emotional development levels of children aged between 1 and 3 and of identifying mothers' perception of self-efficacy in terms of parenting and determining the relationship between these two variables, this research is conducted using a scanning model.

Findings and Discussions: Mothers' self-efficacy points range between 51 and 255. When the data regarding mothers' self-efficacy level is examined, it is found that 46.67% of mothers have high self-efficacy perception and more than half of the mothers (53,33%) have moderate self-efficacy perception. Based on this, it can be said that mothers have moderate level self-efficacy perception regarding their parenting roles. When the points are examined separately for each factor, it is found that mothers show the highest levels of self-efficacy perception in "Emotional Efficacy" and "Responsive reacting, care-attention, value" and they have the lowest levels of self-efficacy perception in "Discipline/Restriction, Play and Teaching". In child development, there are three components of an effective discipline system. Firstly, a positive and supportive mother/father child relationship; secondly, systematic instruction through teaching and supporting the desired behaviors; thirdly, a strategy of reducing and eliminating undesired behaviors (Jellinek, Patel and Froehle, 2002). In other words, in order to use discipline methods effectively, parents need to use positive communication skills with their children. It is stated that during mother-child play, mothers' verbal expressions affect the quality of mother-child interaction significantly (Driscoll and Easterbrooks 2007; Marchand, Hock and Widaman 2002). In addition, it is emphasized that mother-child play in a qualified interaction context promotes children's physical, cognitive and social-emotional development (Glaser, 2000; Panksepp, 1998, 2001; Schore, 1994, 2003; Tucker et al., 1998). Thus, the reason why mothers feel less self-efficacy in the play and disciplinary restriction domains might be mothers' inability to have effective communication with their children. According to the results of this study, most children are found to be poor in fine motor skills; more than half of the children have inadequate gross motor, language-cognitive and social skill-self care skills. It is stated that the perception regarding self-efficacy helps predict parenting behaviors and mothers having high self-efficacy perception use more appropriate parenting practices (Coleman and Karraker, 2000; Luebering 1995; Teti and Gelfand, 1991). They prepare appropriate environmental settings for their children. They are more responsive to their babies' signs and they become active mothers who take responsibility in interacting with their babies (Coleman and Karraker, 2000). In this research, it is also found that there is a moderate positive relationship between mothers' self-efficacy beliefs and children's social skills and self-care development ($p>0.05$); however, there is not a significant relationship between mothers' self-efficacy beliefs and children's psychomotor and language-cognitive development ($p<0.05$). Previous studies show that there is an important relationship between mother self-efficacy and children's social-emotional development (Stafford and Bayer, 1993; van Ijzendoorn et al., 1995, Donovan, Leavitt and Walsh, 1990; Elder et al., 1995; Swick and Hassell, 1990).

* Corresponding Author: Phone: +90 332 4444243, Fax: +90 332 2411111, E-mail: sbuyuktaskapu@mevlana.edu.tr
ISSN: 2148-7811, ©2012

Conclusions and Recommendations: In this research mothers having a baby aged between 1 and 3 are found to have low self-efficacy perception, especially in the discipline/restriction, play and teaching domains where mothers feel less self-efficient. Furthermore, it is found that more than half of children aged between 1 and 3 are poorly developed in all developmental areas, and there is a positive relationship between mothers' self-efficacy perception and children's social-emotional development. The results of this study show that practitioners of theoretical information have sufficient information in these subjects. For this reason, there is a need to raise the self-efficacy perception of mothers having children aged between 1 and 3. And in order to promote children's development, educational training related to child development, child-care, effective communication, and mother-baby play should be conducted.

Keywords: Parent, Self-efficacy, Infancy